

Doğan KAYA

Sivas - 2009

2. BASKI

DOĞAN KAYA

RUHSATÎ'NİN
UĞRU İLE KADI
HİKÂYESİ

Sivas – 2009

Kapak: **Kürşat CEZAR**

Baskı: **Vilâyet Kitabevi**

Basıldığı yer: **SİVAS**

Basıldığı yıl: **2009**

İÇİNDEKİLER

Önsöz	V
Âşık Şenlik	1
İslâm Erdener	5
Hikâye Anlatma Geleneği	11
Salman Bey ile Turnatel Hikâyesinin Tasnifi Meselesi	18
Hikâyenin Eşmetinleri ve Yapısı	21
Salman Bey ile Turnatel Hikâyesi	27
Sözlük	151
Kaynakça	163

ÖN SÖZ

Elinizdeki bu kitap önce VI. Millî Türkoloji Kongresinde (İstanbul, 23-29. 9 1984) bildiri olarak sunulmuş, daha sonra Anadolu Sanat Yayınları tarafından İstanbul'da kitap olarak çok az sayıda basılmıştır (1985). Aradan geçen zaman içinde yakın çevremizde halk hikâyelerine ve Âşık Ruhsatî'ye ilgi duyan kişilerce devamlı istenen bir kitap olmuştur. Çok arzu etmemize rağmen bugüne kadar kitabın ikinci baskısını gerçekleştiremedik. İyi ki öyle olmuş; çünkü 2006 yılında elimize bu hikâyenin bir yazma nüshası daha geçti. Söz konusu yazma Mimar Kenan Aslan tarafından Sivas'ın Halburören köyünde bir şahıstan temin edilip bize verilmiştir. Yazma nüsha incelendikten sonra tekrar asıl sahibine iade edilmiştir.

İkinci nüshanın bulunması ile daha önce üzerinde çalıştığımız fotokopi nüshada okuyamadığımız yerler okunmuş ve o nüshada olmayan beyitler sayesinde metin daha sağlam hale getirilmiştir. Böylelikle içimize daha çok sinen bir çalışma ortaya konulmuştur.

Bir vesile ile edebiyatımıza bu eseri kazandıran Ruhsatî'yi rahmetle anıyorum.

Doğan KAYA
Sivas, 15 Ocak 2009

RUHSATÎ'NİN UĞRU İLE KADI HİKÂYESİ

XIX.- XX asır halk şairlerinden olan Ruhsatî (1835- 1911)'nin edebiyatımızda mümtaz bir yeri vardır. Bugüne kadar tarafımızdan 463 şiiri derlenip neşredilmiştir.¹

Ruhsatî bir şiirinde;
Eğer âşık isen gözümün nuru
Sakin mecmuamı yârâna verme
Hattım kemdir amma sözüm mücevher
Bir kıymet bilmedik hayvana verme

Ve zînden düşürür ebyatlarımı
Okuyup seçemez bu hatlarımı
Atar bir köşeye sanatlarımı
Pahıla hasede şeytana verme

derken söylediği ve kayda geçirdiği şiirlerinin birgün kaybolacağı endişesini duyar. Fakat Sivas ve çevresinde şiirleri dilden dile dolaşan ve halkın gönlüne yer eden Ruhsatî'nin eserlerini hemşerileri korumasını bilmiştir. O'nun 1982'de elde ettiğim “Uğru ile Kadi Hikâyesi” adlı eseri bu sözümüzü teyid edecektir.

Daha önce Kadri Özyalçın-Kemal Gürpınar, Vehbi Cem Aşkun ve Eflatun Cem Güney-Çetin

¹ Doğan Kaya, *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî*, Sivas, 1984, 720 s.

Eflatun Güney tarafından neşredilen kitaplarda Ruhsatî'nin destan, taşlama ve ağıtlarının yanında koşmaları ağırlıktadır. Türk'ün duygusunu, inancını, zevkini ve dünya görüşünü usta bir şekilde aksettiren bu halk şairi, hecenin yanında çağdaşı Dertli, Erzurumlu Emrah, Seyranî ve Kusurî gibi aruzla da şiir söylemiştir.

Tanıtmaya çalışacağım ve biraz önce sözünü ettiğim eseri de aşığımız aruzla yazmıştır. “Uğru ile Kadı” adında 473 beyitlik bir hikâye olan bu eser, halen Sivas'ın Altınyayla Bucağına bağlı Kürkçü yurt Köyü'nde Saçlı Hacı Mehmet namıyla maruf zatta bulunmaktadır.

Eser, 23.5 x 15.5 ebadında, toplam 11 varak olup 1. varak kayıptır. Bu kısımda bulunan ilk on üç beyiti sözü edilen şahıs ezberinden okumuştur.

Hikayeyi kimin ve ne zaman istinsah ettiğine dair, eserde herhangi bir kayıt yoktur. Yazı, harekeli ve okunaklı bir şekildedir. Kelimelerin yazılışında birtakım imlâ yanlışları vardır. Kıtâp kelimesi 337. ve 338 beyitte كتاب, 339. beyitte ise كتاب, kanâat kelimesi 310 beyitte قناعات şeklindedir. Bunun yanında terkiplerin çoğunda izafet kesresi yerine ى konulmuştur. Hikmeti Hüdâ (63), ehli Kur'an (179), devri âhir (193), harfî ilâhî (358) de olduğu gibi. bu şekildeki terkipleri parantez içinde düzeltilmiş olarak gösterdim.

Eserde genellikle aruzun (Fâilâtün /Fâilâtün /Fâilün), (Fâiâtün /Fâilâtün /Fâilâtün/ Fâilün),

(Mefâilün /Mefâilün /Mefâilün/ Mefâilün) kalıpları kullanılmışsa da pek başarılı olunamamıştır. Halk şairlerinden de başarılı bir aruz beklemek, fazla iyimserlik olur. Zaten Ruhsatî de bir beytinde (295);

*“İbtida yazdım bunu öğrencelik
Sebebi birkaç abbadır ey sâlik.”*

diyerek yaptığı hataları kabul eder görünür.

Uğru ile Kadı Hikayesi bibliyografyada da belirtildiği gibi daha önce taşbaskı tekniği ile tab edilmiştir. Bu eserler mensur olup konu yönü ile aralarında hiçbir ayrılık yoktur. Ruhsatî önceki hikâyelerden istifade ederek hikayesini nazma almış; yer yer gazel tarzında aruzun uzun bahirlerini kullanarak fanilik, doğruluk e öğüt niteliğinde beyitler ilave etmiştir.

Maksadımız, bu eseri edebiyat âlemine tanıtmak olduğundan eserin dil hususiyeti, vezni ve imlası üzerinde ayrıntılı şekilde durulmamıştır. Bu hususlar ileride ayrıca ele alınabilir.

Uğru ile Kadı Hikâyesi'nin orijinalini devamlı olarak yanımda tutmak mümkün olmadığından çalışmamı eserin fotokopisi üzerinde yaptım. Gerek eserin orijinalinde, gerekse fotokopisinde bazı kısımlar silik olduğundan okuyamadığım mısra yahut kelimeler oldu.

Ruhsatî eserin bazı bölümlerinde (14., 296., 357. beyitler) intisap ettiği Nakşibendî şeyhi Şakir Efendi'yi ve tarikatın ileri gelenlerinden Terzi Baba'yı anar;

onlara sık sık minnet duygularını ifade eder. Kendi mahlasını ise on bir yerde (13., 46., 171., 194., 314., 334., 424., 464., 468., 471. beyitler) kullanmıştır.

Metinden anlaşıldığına göre Ruhsatî, Arapça'ya ve İslamî kültüre yabancı değildir. Bunda, şeyhi Şakir Efendi ile teşrik-i mesaisinin etkin olması ilk akla gelen ihtimaldir.

Ruhsatî, bu eserde liyakatsiz, kumar dahi oynayabilecek (Beyit 318) bir Kadı'nın yönetimde olduğunu vurgulamaya çalışıyor; toplumdaki düzensizliklerin bir başka sebebinin de bu gibi kişilerin varlığından kaynaklandığına dikkat çekiyor. 151., 158., 218. ve 318. beyitlerde Kadı'yı acımasızca tenkit ediyor.

Eserin konusunu şu şekilde bölümlere ayırmak mümkündür:

Giriş:

Kadı'nın Uğru tarafından yolunun kesilmesi,

Gelişme:

- a. Uğru'nun Kadı'yı soyamak istemesi,
- b. Kur'an ve Hadis ilmi ile ilgili diyaloglar ve Uğru'nun bu konuda Kadı'dan kat kat üstün olması neticesi,
- c. Kadı'nın Uğru tarafından soyulması,

d. Uğru'nun ertesi gün Kadı'nın evine gitmesi,

e. Uğru'nun pişmiş bir kazı, üç tavuğu ve beş yumurtayı hane halkına mantıki şekilde ayrı ayrı taksim etmesi, ilim ve ırfanda olduğu kadar zeka yönünden de üstünlüğünü göstermesi,

f. Kadı'nın kızını uğru'ya vermesi.

Sonuç: uğru'nun aslında Uğru olmadığını, varlıktan yokluğa düşmüş soylu bir aileden geldiğini anlatması.

HİKAYE-İ UĞRU İLE KADI

1. Hezârân bin şükür perverdigâra
Çün bizi âşık eyledi o yâra

Severiz sıdk u candan Mustafâ'yı
Nasîb etsin kavuşdursun didâra

Anın veziridir ol Ebûbekir
Özünü karşı tutupdur Hacer'e

Anın ikincisi ulu Ömer'dir
Ezâm ol okudu âşikâre
5. Anın üçüncü Hazret-i Osmân
Kemâl ile gark olmuşdur envâra

Anın dördüncü Hazret-i Ali'dir
Sahib etti Hüdâ'sı Zülfikâr'a

Kerbelâ'da Hasan ile Hüseyin
Şehîd etti ol Mervân yüzü kara

Ey ilahî o masumlar hakkı için
Ehl-i iyâlimiz koyma küffâra

Yemen ellerinde Veysel Karânî
Anın himmetinden etme avâre

10. Ey ilahî bu zatın hürmetine
Amelden eyleme bizi fukâra

Bazısından sordum suâl eyledim
Dediler ki cümle âlem şu'âra

Bakdım ki bir kitab gördüm nesr ile
Sözü benzer cevâhire nazara

Bir Uğru bir Kadı bahs eylemişler
Nazar eyle bulardaki bazâra

Hadîs ile soyar Uğru Kadı'yı
Nazma aldı bu RUHSATÎ biçare

15. İlahî bin bir ismin hürmetine
İrişdir imdâdımıza dilâra

Yemen illerinde azîz mahbûbun
Dedin sadık dostum o Veyse'l-Karân'a

Anın yüzü suyu hürmetine ilahi
İmandan eyleme bizi fukâra

Bâhusus Terzi Baba'nın seliyem
Yüze çıkar amelim yok avâra

Şakir Efendi'den aldım edebi
Çalarım başımı taşâ duvara

20. Salâvat verelim ehl-i cemâat
Başlayalım Uğru ile Kadı yâra

Nâle kıl ey andelib dünyâda mamur kalmadı
Merhamet kimden umarsın vech-i pür-nur kalmadı

Kimisi nefesine teşne fikrine gelmez ölüm
Kimisi gaybete düşmüş kalbi tâhir kalmadı

Kimi sofî suret olmuş terk-i dünyâ eylemez
Kimisi kılmaz namazı bilâ özür kalmadı

Kimisi düşmüş acâib benlik ile mübtelâ
Benlik iden Hak katında biri mesrur kalmadı

25. Mağfur olmak diler isen tut ulemâ peşini
Anın gibi ind-i Hak'da sevgili tor kalmadı

Ya oku ya okur yazar ile ülfet ide gör
Mümin isen bundan özge sevgili hûr kalmadı

İnayet olursa Hak'dan kıssasını Kadı'nın
Nazma alsam okuyana kalbde gurûr kalmadı

Hubbu dünya fehvasıyla gör ne geldi başına
Nefs elinden Yâ ilahî bize bir gor kalmadı

Söz uzandı biz gelelim Kadı'nın kıssasına
Her gelen gitmek üzere tende ömür kalmadı

30. İki cihân sultânına çok salâvat verelim
Ümidim var hürmetine bizde kusur kalmadı

Dinle imdi şerh idelim kıssayı
Kaldıralım kalbimizden gussayı

Bağdat şehrinde bir Kadı var idi
İlimde hem akılda key şâr idi

Dâirede otururken nâgihân
Hatırına böyle geldi tiz hemân

Dedi bahçe safâsına gideyim
Şu dünyanın encâmı yok nideyim

35. Çağırdı seyisbaşıya gel beru
Şu toru esbi eyerle al beru

Akşam ile yatsunun meyânında
Yalnızca kimse yokdur yanında

Besmele ile yola girdi karanlık
Dinle imdi nasıl oldu yârenlik

Fehvâ ile girdi yola divâne
Gece ile yolu gitti yabana

Bahçelerde sürem derken safâyı
Dinle imdi başa gelen belâyı

40. Gönül vazgel lezzetinden cihanın
Mukayyet ol sonra yele verin imanın

Şeyda bülbül bu lâlenin usanman mı safâsından
Bütün ömrün boşa verdin ne aldın bu cilâsından

Kimi gördün murad almış ne sermâye irâd almış
Mal ile kim bir ad almış nefis kapmış yakasından

Bir bağa meylini ver ki öle gör dünyânın terki
Evvel gelenlere sor ki kurtulmuş mu tasasından

Ne bir kimse çıkar başa ne iden boşa temaşa
Ne feryâd edesin boşa ne harcadın kesesinden

45. Nazar kıl Kadı'nın nâmı nere varır son encâmı
Düşünüp giderken gamı aşar gider kafasından

Bahçeye varayım derken safâsın süreyim derken
Murada ereyim derken verir kürk mâverâsından

Her kim bu gülşene uyar safâsını sonra duyar
Nazar kıl bir Uğru ayyâr kapar şimdi yakasından

Sanma zevkine doyulur içen şarâbın bayılır
Seven encâmı soyulur anla sözün esâsından

Gel gözüm eyleme ülfet dem be dem eyle ferâgat
Aklın varsa alın ibret dervişlerin asâsından

50. Çekip dünyada mihneti gerekmez zevk-i devleti
Yaz kitabını RUHSATÎ içip aşkın kâsesinden

Gûş eyleyüp nasihati almadı
Girdi yola seyre tâkât kalmadı

Sonun düşünmeyip nefesine uyan
Elbet sonunda olacak pişmân

Fikrine geldi ki bir uğru olur mı
Habersizce yakamızı alır mı

Ol saatde hazır idi Uğru cân
Tuttu Kadı yakasını der-meyân

55. Esbin lücâmını aldı eline
Şimdi sen bak efendinin haline

Uğru bir kez sala nice na'rayı
Ol efendi bulmadı derde çareyi

Dedi şikâr mısın soyun kürkü sen
Alacağım başındaki börkü ben

Uğru sevincinden oldu şâdümân
Efendinin benzi oldu kül saman

Kadı eytdi gecem ile ey insan
Na'ra vurup korkudursun beni sen

60. Sen Allah'tan havf etmen mi Uğru cân
Değme bana Cennet'e gir Uğru sen

Uğru der ki korkmayaydım Gani'den
Bir vuruşta öldürürdüm seni ben

Hele tez kaftanı çıkar efendi
Yoksulluk elinden ciğerim yandı

Senin gibi birin dahi soyayım
Parasını kemerime koyayım

Şikâr için çıkdım işbu gece ben
Senden âlâ şikâr olmaz hoca can

65. Sen selâmet var bahçede dur dedi
Çıkar bana kaftanını ver dedi

Efendi der mürüvvet et ey gözüm
Bugün beni azâd eyle tut sözüm

Uğru der ki var hikmeti-i Hüdâ'nın
Aklı yoktur seni azâd idenin

Hikmetsiz iş olmaz cânım efendi
Bahtım küşâd oldu bugün uyandı

Evveli baştan göreyim bildir seni
Doğru haber verip kurtar bu seri

70. Gece ile yola çıkan divâne
Gaflet ile düşen yolu yabane

Kadı eyder bağda kılâm salâtı
Var mı Uğru bu işimin galâtı

Akla uyduk biz de çıktık bu yola
Kim bilir ki başa böyle hâl gele

Uğru der ki ilm-i nücûm bildin mi
Rical-i gaybı zahrına aldın mı

On iki burçtan haberin var mıdır
Menâzil-i dakika sana yâr mıdır

75. Ki böyle gâ'ib etdin yolunu
Soyunmazsan tez görürsün halini

Kadı eytdi مَنْ عَلَّمَ النُّجُومَ
فَقَدْ كَفَرَ duymadın mı ya niçün²

Uğru dedi ne söyledin Kadı sen
Âyeti inkâr eyledin gidi sen

Bir hadîsi-i şâhidi vardır bu bahsin
Şimdi ağzına vururum kes senin

² Her kim ilm-i nücuma inansa tahkik kâfir olur.

Dahi hakkında vardır yedi ayet
Atı bana verip efendi kapat

80. Kadı eyder isteme gel bu atı
Bilir misin ol yedi ayeti

Uğru eyder efendi soyun görem
Ol yedi âyetin haberin verem

Kadı eytdi soyma beni sevdiğim
Sen olasın rûz-ı leyâl öğdüğüm

Efendi der oku ol yedi âyeti göreyim
Helâlinden sana bir kaç guruş vereyim

Uğru der ki efendi ismin nedir
Dinle imdi ol yedi ayet nedir

85. Bismillahirrahmanirrahim
Birinci ayet³ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ

İkinci ayet⁴ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا
Üçüncü ayet⁵ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ

³Ant olsun ki biz, (dünyaya) en yakın olan göğü kandillerle donattık. Mülk 67/5.

⁴ Ant olsun, biz gökte bir takım burçlar yarattık. Hicr 15/16.

⁵Güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda (yaratan Allah'tır). A'raf 7/54.

Dördüncü ayet⁶ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ

Beşinci ayet⁷ فَلَا أُسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ

Altıncı ayet⁸ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ

Yedinci ayet⁹ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ

Uğru dedi aferin mi efendi
Etmez misin bu yigide pesendi

90. Kâdı eytdi Uğru sultan aferin
Kurban olsun ayağına bu serim

Çünkü ilm-i nücûmda mâhirsin
Anladım ki kalbi güzel Tahirsin

Bu sâ'at nahsi mi yoksa sa'id mi
Haberin isterem senden bâ'id mi

Uğru der ki akrebdürür bu sâ'at
Âkil isen al sözümünden nasihat

Bu ay dahi hemen Merih ayıdır
Bu sâ'atda Kadı solmak iyidir

⁶ Ay için bir takım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Yâsin 36/39.

⁷ Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki. Vakıa 56/75.

⁸ Burçlara sahip gökyüzüne. Bürûc 85/1.

⁹ Bunun üzerine İbrahim yıldızlara şöyle bir baktı. Sâffât 37/88.

95. Amma Kadı ve müezzîn olursa
Zarar gelmez hanesinde kalursa

Efendi gözlerin açıp duydun mu
Nasihati kulağına koydun mu

Boşa geçirdin a'malin tövbekâr olmaz mısın
Ölümü fikrine alıp bir nasihat almaz mısın

Neye geldin neye gittin ne sermâyen elde var
Bir kuru sevdâya yeldin yoksa sen ölmez misin

Böyle şöhret-i şanın bâkî kalır sanmagıl
Var iken elinde fırsat namazın kılmaz mısın

100.Senin senden haberin yok yârelerin sed-hezâr
Döküben kanlı yaşın bir dermân bulmaz mısın

حُبُّ الصَّلَاةِ فِي الْجَنَانِ وَالْبَسَاطِينِ¹⁰ buyurup
Resulullah hadîsine sen emel kılmaz mısın

Gel oğlum geç bu havâdan uyma kendi nefsine
Baykuşun kısmetin veren Hakk'ı sen bilmez misin

Seninle bahçeye varıp bir cemaat olalım
Namaz kılmaya gideni men edip salmaz mısın

¹⁰ Bağlarda ve bahçelerde namaz kılmayı severim. (Hadîs-i Şerif)

Nice âşık seyyah olup ser kodu dost yoluna
Âşık isen sen de ara sıdk ile bulmaz mısın

105. Hem Muhammed Mustafâ'nın ruhuna ver salâvat
Bin günahı afv eder Hak müjdeye gelmez misin

Kadı eytdi işittin mi ey oğul
Bağda namaz kılını sever Resûl

Uğru eytdi ¹¹أَوَّلَ رَفِيقٍ ثُمَّ الطَّرِيقِ
Yoldaşsız yola çıkılmaz bir dakik

Bu hadîse amelin yok mu Kadı
Senin benden kuvvetin çok mu dedi

Evvel refik sonra tarîk demişler
Anın için bu hadîsi koymuşlar

110. Şimdi senin bir refikin olaydı
Senin ile beraberce geleydi

Yalnızca çıkamazdım başa ben
Bu geceyi dolanırdım boşa ben

Söz uzandı soyun görem a cânım
Yele yele ateşlendi tabanım

¹¹ Önce arkadaş, sonra yol.

Kadı eytdi beri bak Uğru sen
Bu hadîsin manasını ver doğru sen

¹²الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

Manası Müslüman isen ferd-i cân incinmesin
İns ü cinni dahi hayvan zindegân incinmesin

115. Eğer elinden gelirse bir gönül yap Hac olsun
Eğer gönül yapmazsan bir insan incinmesin

Bu gönül ol Zü'l-celal'in kendi vahdet hanesi
Bir söz ile yıkma sakın sâyebân incinmesin

Var nasibin Hak'dan ara düşme benim peşime
Her aybı kendinde gözle değme ten incinmesin

Sen de bir okur yazarsın soyma beni gel gözüm
Başın için azâd eyle değme cân incinmesin

Yedi kat yer yedi kat gök kalb içinde gizledi
Kevkeb ü şems ü kamer mâh-tâban incinmesin

120. Tûrâb ol halk ayağında ümmetin desin Resûl
Derviş ol yüz yere sür hiç bir cân incinmesin

Şimdi kendi ayağınla geldin sen
Dırâz etme ey efendî gayrı soyam ben

¹² Müslüman, eli ve diliyle başka Müslümanlara zarar vermeyen kişidir.

Dünya böyle bir karara kalır mı
Şu kürkü sınyalım bana olur mu

Şimdi sen de Müslüman'sın ey gözüm
Gel incitme bendenizi tut sözüm

Gel kerem kıl âhım alma bu gece
Anlaşıldı sen efendi ben hoca

125. Azdı râhım doğru sandım bu râyı
Sen geldin yıkıldı gönlüm sarâyı

Uğru der ki kulak ver şu ayete
Yarın başına kopan kıyamete

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ
وَنَنْسَهُدُّ أَرْجُلَهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ¹³

Şu âyetin manasına kulak vur
Bakalım sende mi bende mi kusur

Yarın senden sorar Uyûbu's- Settâr
Duymadın mı الْقَاضِيَانِ فِي النَّارِ

130. Eğer emrin tutdun ise Hudâ'nın
Bütün malî senin bütün cihanın

¹³ O gün (kıyamet) onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder. (Yasin 36/65.)

Eğer emrin tutmadın ise Hudâ'nın
Yine bütün malı senin gedânın

Uyma nefsin hevâsına azabına olun pişman
Edersin halka dem be dem gazabına olun pişman

Ne yaparsan elin ile ne söylersen dilin ile
Bir top bez bir canın ile tûrâbına olun pişman

Kadı mısın velî misin diri misin ölü müsün
Akıllı mı deli misin serâbına olun pişman

135. Huzurda edemen inkâr elin dilin eder ikrâr
Hükümet kurulur tekrar sebâbına olun pişman

Edersin anda ikrârı soyun şu kaftanı bari
Înâd etme verin seri sebâbına olun pişman

Kimin döken elin ile kimisini dilin ile
Ne güvenin malın ile bu şadına olun pişman

RUHSATî sen de gel yola emeğin verirsin yele
Derviş olup çekip çile küşadına olun pişman

Yarın huzur-ı Mevlâ'da ellerin
Dahi hem şahadet eder dillerin

140. Kadı eytdi mürüvvet kıl Uğru sen
Değme bana Cennet'e git doğru sen

Eğer beni incidirsen bu gece
İmanın yok imiş senin zerrece

Âdemi inciden kimdir ey gözüm
Ya dev ola ya şeytan anla sözüm

Uğru eyder bu cevabın ya nice
Sen ne oldun ben dev şeytan olunca

Bildirdin kendini bana aferin
Şeyâtınler hep adûsudır kâfirin

145 (الْمُتَرِّ) أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ
عَلَى الْكَافِرِينَ okudun aldın mı

Yani hak buyurmuş tahkik anları
Kâfire gönderdim ol şeytanları

Kadı eytdi efendimiz duyurdu
الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ¹⁵ buyurdu.

Utanman mı ol Hüdâ'nın Uğru sen
İşbu gece soyacaksın beni sen

¹⁴ Biz, kâfirlerin üzerine, kendilerini iyice (isyankârlığa) sevk eden şeytanları gönderdik. Meryem 19/83.

¹⁵ Hayâ imandandır.

Uğru eytdi rivayettir Ali'den
Erenler serveri o gerçek veliden

150 الْحَيَاءُ يُمْنَعُ مِنَ الرِّزْقِ ¹⁶ dedi
Rızkını men eder utanmak dedi

Ol arslanın kelamını duymasam
Hicâb edip eğer seni soymasam

Çare yokdur bu fırsatı geçirmem
Utanıp da seni elden kaçırmam

Silahımı çıkarmadan belimden
Soyun gayrı kurtulaman elimden

Ve hem cerrârlarda bulunmaz hayâ
Deme ki bu Uğru sözünden caya

155. Nice iller gezip cer ederler
Deniz olup cümlesini yudarlar

Gayrı şimdi cerrâr olmuş Kadılar
Yetim malı komadılar yediler

Hüccet parasını alır doymazsın
Bir kimsenin kelamına uymazsın

¹⁶ Hayâ rızkı men eder. (Kelam-ı Kibar)

İ'lam parası deyip alın efendi
İyce kulak verip dinle bu pendî

Cümle nâsı soyan etmen kanâat
Sende midir bende midir kabahat

160. Gene doymaz şer'a koymaz alırsın
Bir gün cümlesine pişman olursun

Şimdi seni dahi şer'an yol ile
Efendi soysam olmaz mı hal ile

Hadîs ile bu işi bir pâk edeyim
Paralarını kemerime koyup gideyim

Kadı eytdi yiğit nefse uydun mu
Âlim hakkında bir hadîs duydun mı

Buyrulmuşdur ¹⁷ الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ
Anın için gel gözüm eyle haya

165. Peygamber varisi derler bize
Uğru cânım gûş eyle bu sözlere

Ne murad aldın fenâdan ezberin Kuran mıdır
Yarın Sırat köprüsünde rehberin Kuran mıdır

¹⁷ Âlimler, peygamberlerin varisleridir. (Hadîs-i Şerif)

Okudun mu dinledin mi sıdk ihlâs ile
Yolunda verdin mi cânı dinârın Kuran mıdır

Varuben Hak divânına ne sermâyen elde var
Ol karanlık gecelerde fenerin Kuran mıdır

Uğru güldü Ey Efendi hizmetim Kuran benim
Yedi kıra'at üzere mesnedim Kuran benim

170. Rûz şeb ilmin yolunda cân u baş terk eyledim
Sen ne söylersin efendi ülfetim Kuran benim

İbtidâ baştan ayağa ezberimdir şöyle bil
Okurum tecvîd üzere şöretim Kuran benim

Yanmayım dersin o nâra sıdk ile Kuran oku
Cânımın içinde gizli Cennet'im Kuran benim

Beni sanma ki efendi senden geri kaluram
İlm-i nücûm ilm-i simyâ temmetim Kuran benim

Ne okudun ne dinledin ne sermâyen elde var
Zâhirâ sen de güvenin RUHSAT'ım Kuran benim

175. Kadı eytdi pek maşallah aferin
Böyle ehl-i Kuran'ı ben severim

Tecvid üzere kim okursa Kuran'ı
Helal olsun efendinin kaftanı

Yedi kıraat üzere okurum
Virâne bağda bülbül gibi şakırum

Anladım ben macerayı Uğru can
Görem yedi kırâatı oku sen

Uğru dedi Rezzâk'ımız güzel Hâk
Cebrail'i göndermiştir muhakkak

180. Zül-celal'in emri ile indirdi
Habîbimiz Muhammed'e gönderdi

Güneş gibi o sultanın cilâsı
Ümmetine bildirmiştir Hüdâ'sı

Anın dahi mezhepleri yedidir
Kırâat ehli-i Kuran'ın şâdidir

عَشْرَهُ تَقْرِبُ anla sen
Efendi gözün açup dinle sen

Mezhep sahipleri cümle nâfidir
Mahşer günü ümmetine şâfidir

185. İbn-i Kevser Ebu Hamza demişler
İbn-i Amir Asım Hamza komuşlar

Kisâi Ebu Cafer halkı-ı cihan
Âşır-ı Ya'kub her birisi râviyân

Râvisi ikişer durağı seksen
İşte böyle anladın mı Kadı sen

Daha sana nasihatim çok idi
Eğlenecek yer değildir bu vadi

Sübhanallah dedi Kadı ne güzel ârifândır bu
Kamu ilmi tamam itmiş aceb dehr-i cihândır bu

190. Hemi âşık hemi sâdık hemi Uğru hemi refik
Hemi aklına mutabık ne kaşları kemândır bu

Sen Uğru değilsin meğer muhabbetin câna değer
Resulullah seni sever ne güzel ihsândır bu

Bu nasıl Uğruluk gözüm nasihat al dinle sözüm
Göyündü hüsnüne özüm ferâgat gel ziyândır bu

Kitabda yokdur eğrilik Cennetlik eder doğruluk
Görmedim böyle Uğruluk akıl yetmez düzendir bu

Âhır ne bir irad etsen fakiri bir murad etsen
Bu mazlûmu azâd etsen ne bir güzel ihsândır bu

195. Celâl iste celâl bulun helâl iste helâl iste helâl bulun
Kemâl iste kemâl bulun hem nasihat iz'ândır bu

Ne yârdan bir murad aldım ne sermâye irâd aldım
Ne dünyâda bir ad aldım devr-i âhîr zamândır bu

Ne yandım ne yanabildim ne içdim ne kanabildim
Bu dünyayı fenâbildim RUHSAT vermez cihândır bu

Kadı eytdi aklım cünûn eyledim
Bu işine ki ta'accüb eyledim

Okumuş ârif-i billah olasın
Şânına düşmedik işi kılasın

200. Zül'-celal'î bu derece bilürsün
Sebeb ne ki böyle Uğru olursın

Niçin böyle zulmedersin alimîn
لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ¹⁸

Uğru dedi gerçek dedin efendi
Gece ile yola çıkan sem imdi

Sen kendine zulmedersin n'ideyim
Bari şu kaftanı ver ki gideyim

Kadı eytdi kerem kıl nûr-ı dîdem
Gel bu gece azad eyle ben gidem

205. Eğer bugün beni azâd edersen
Yüze gülüp merhametle söylersen

¹⁸ Allah'ın lâneti zalim kavimler üzerinedir.

Gece ile yola çıkmam daha ben
Huzurunda tevbe edem Uğru can

Cenab-ı Hak dolabını döndersin
Kısmetini başka yerden göndersin

وَفِي السَّمَاءِ رَزَقُكُمْ¹⁹ dedi mi
Yaradalı seni hiç ac kodı mı

Uğru eytdi amennâ ve saddaknâ
Efendi hoş gelir sözün bu cana

210. Ta'âlallah seni bugün şaşırdı
Rızkım için tuzağıma düşürdü

Ulemâyı haram tasrîh dediler
Böyle imiş ulemâlar Kadılar

Söz uzandı sabah oldu hocamız
Bihamdülillah hayırlıdır gecemiz

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ²⁰
وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

Beraber mi bilen bilmeyen ile
Elbet değil gözüm Uğru ya n'ola

¹⁹ Semada da rızkınız (ve size vaat edilen başka şeyler vardır).
(Zâriyât 51/22)

²⁰ De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? (Zümer 39/9)

215. Uğru der ki böyle amma ne lazım
Gece ile yola çıkmak mı lâzım

Seni bana virdi Rabbim Ta'alâ
Beğendim efendi a'la pek a'lâ

Revâ mıdır Hak Ta'alâ bu işe
Bu yollarda böyle çıka temaşa

Böyle mi sürersiz hükm ü hükümet
Böyle mi olurlar yola muhayyet

Ey efendi mahşer günü sorulur yollar senin
Hükümet şimdi elinde kariye iller senin

220. أولي الأمر منكُم deyip oturmuşsun sadre sen
Haberin var mı birinden yetimler dullar senin

Yolları ıssız bırakın evvela sen soyulun
Hele tez kaftanı çıkar medhinde diller senin

Nevmü'l-âlim duymadın mı ibadet değil midir
Ümmet isen ver salâvat kalbinde haller senin

Senindir bu bağ-ı bağbân senindir bu cümle iz'ân
Senindir dâ'ire evtân ovalar çöller senin

Senindir bu Uğru hoca senindir işbu gece
Senin kadr-i bâlân yüce hil'at-ı şallar senin

225. نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ²¹ buyurdu
Bu hadîsi kulağına duyurdu

Dahi sana neler haber virdim ben
Hele tiz ol şu kaftanı çıkar sen

Kadı eytdi cehennem ol ey müfsit
Ne incidin beni var yoluna git

Uğru eytdi ey Kadı şimdi sana
Lazım oldu kanını dökmek bana

Seni soyup soğan etsem zararı
Var mıdır sen doğru söyle kararı

230. Sen bir Bağdat Kadısı olasın
Revâ mıdır bana müfsid diyesin

Sana lâıyk mıdır bu söz Kadı yâr
Fetvan ile kaftanını çıkar sen

Kadı eytdi bir su'âlim var sana
Uğru dedi söyle Kadı yâr bana

Böyle ıssız yabanlarda gezersin
Nirede fukarâ görsen sezersin

²¹ Müminin niyeti amelinden hayırlıdır. (Hadîs-i Şerif)

Anı soyup soğan iden utanmaz
İlim ile amel edüp uyanmaz

235. Korkmaz mısın ol Hüdâ'dan âsi kul
Ferâgat gelsen bu işden Hakk'ı bul

Bir gün hasımların galip gelirler
Kollarını çeke bende alırlar

Çeke çeke getirirler yanıma
Nasıl kıyam senin gibi canıma

Uğru der ki tevekkülem Hüdâ'ya
Kimse beni kaldıramaz cıdaya

Kadı eytdi bir su'âlim dahi var
Uğru eytdi söyle gözüm doğru yâr

240. Böyle yabanlarda gezersin aç susuz
Nasıl iden dahi böyle uykusuz

Uğru der ki Calenos ilmin bilürem
Ve Bevkorit²² ilmine amel kıluram

Ta'amın arzısını anın ile
Def eyderem efendi eyce dinle

²² Bevkorit (Doğumu: M.Ö. 460): Türk-İslâm literatüründe
Bukrat olarak bilinen, Greklerin en büyük hekimi Hippokrates.

Fersah yerden ışıdırım avazı
Vakti gelince kıluram namazı

Kadı eytdi bir su'âlim dahi var
Uğru eyder söyle görek ne esrar

245. Her dem böyle yabanlarda gezersin
Eğer devlerden korkmazsan güzelsin

Uğru der ki esrar-ı kitabın bilürem
Anın için selâmeti buluram

Ve sâhirler resmin dahi okuram
Her ilimde bülbül gibi şakıram

Kadı eytdi böyle ehl-i ilim olasın
Niçin böyle dağ başında kalasın

Ve hem Allah'ın nehyidir Uğruluk
Cehennemden ba'id eder doğruluk

250. Mazlumun âhını alma ağası
Kâfir olsa makbul olur duası

المَظْلُومُ duymadın mı zâhirâ
ولَوْ كَانَ كَافِرًا Demişlerdir

Yani mazlum olanlar urulmaz
Kâfir olsa dahi cebren sorulmaz

Uğru eyder söz uzandı a cânım
Yele yele ateşlendi dabanım

Çare yokdur seni bugün soyarım
Alıp kürkü şu arkama koyarım

255. Kadı eytdi gözüm vazgelmez misin
Sen merhamet amanı bilmez misin

Uğru eyder yok muradım soymaktır
Karşu korsan şirin cânı kıymaktır

Kadı eyder gel oğlum nefse uyma
Tut sözümü beni burada soyma

Ey gözüm gel ki bahçeye gidelim
Senin ile bir istişare edelim

Cümle esvabımı çıkarıp sana
Teslim edem sen ne der isen bana

260. Daha sana nice ihsân ideyim
Sen sağ ol ben selâmet gideyim

Uğru der ki ister misin Kadı sen
Aldadıp da götürösin gidi sen

Zarafetle beni bağa götürüp
Bir ip ile on beş değnek götürüp

Ayaklarımı falakaya yıkasın
Sen selâmet bir kenara çıkasın

Kullarına emr edesin elimi
Bir temizce bağladasın kolumu

265. Okuyasın Ve's-sariku ayetini²³
Kesdiresin ellerimi büsbütün

Efendi ben tehlikeden kaçarım
Soyunmazsan şimdi kanın saçarım

Ya n'eylesin bî-çâre Kadı nâ-çâr
Bir zarârım gelmez deyü and içer

Cümle esvabımı teslim idem der
Çare olmaz senin ile gidem der

Uğru der ki dinle imdi kafadar
Zarûretten yemin itsen birâder

270. Anın için lâzım gelmez kefâret
Soyun gayrı beni aldı harâret

Esbinden indi ol Kadı âciz kaldı su'âlinden
Uğru'ya virdi ol atı alır komaz vebâlinden

²³ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ, Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah'tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. (Maide 5/38)

Soyulun encamı Kadı dünyâ kafes sen bir dudu
Sen de dadan ölüm dadı saran bir bez şimâlınden

Ne bülbül bir murad alur ne bu dünya güle kalır
Ne kimse ötesin bilir ne duyulur visalinden

Ne yâr olur yâre benzer ne düşman ağyâre benzer
Hilebaz mekkâre benzer usandık mekir elinden

275. Ne inan eyderse yemin ne nûş et verirse câmin
Ne dost ol ne de çek gamın hemen yakan al
elinden

Ne tut dest-i dâmâmını ne tut ahd ü amanını
Ne sev nâzik hûbâbını kurtar serin makalından

Bu dünyaya geldin üryân aç gözün gafletten uyan
Nasıl idem sana beyân bu dünyânın zevâlinden

Âşık isen yârin ara yâr açdı sinene yara
Yandırırklar seni nâra şaşar isen helâlinden

Otur Cennet’de köşkü ile dolu anber müşki ile
Salâvât vir aşkile içüp Kevser zülâlinden

280. Kadı eytdi nâçâr kaldım sözünden
Gel soy beni kurtulayım yüzünden

Uğru başlar birer birer soymaya
Kadı der ki Allah sana koymaya

Efendi soyundu döndü soğana
Bir don ile gömlek kaldı hemâne

Uğru der ki evde var mı gömleğin
Bütün miras kalır kabın çömleğin

Kadı eytdi bir gömleğim dahi var
Koyuver beni azad eyle ey gaddâr

285. Uğru der ki efendimiz duyurdu
Kamisin hadîsini buyurdi²⁴

Yani iki gömleği olanın
Halâveti yok imânında bil anın

Kadı der ki çıplak namaz kılınmaz
Bu bahçede giyinecek bulunmaz

Uğru der ki ²⁵الصَّلَاةُ جَائِزَةٌ
kılınır namaz

Yani gömleksizce kılmak câ'izdir
Gömleği olup kılmayan donuzdur

290. Gömleği ver bu bülbül öter dedi
Namazın kıl bir donun yiter dedi

²⁴ مَنْ كَانَ لَهُ قَمِيصَيْنِ لَا يَجِدُ حُلَاةَ الْإِيمَانِ İki gömleği olanın imanında halâvet yoktur.

²⁵ Gömleksiz namaz kılmak caizdir.

Kadı gömleği soyundu tiz heman
Şimdi oldu efendi bir pehlivan

Uğru gördü efendiyi aldı mâtem
Parmagında görünür bir hoş hâtem

Dedi efendi rıza-yı Hak sâ'ilem
Parmagındaki hâteme kâ'ilem

لَا يَرْدُ سَائِلًا buyurdular
وَلَوْ كَانُ كَافِرًا²⁶ duyurdular

295. Efendi sen sakın deme yalancı
Kâfir olsa reddolunmaz dilenci

Efendi şaştı kapatdı sesini
Çıkardı hâtemi tutar yasını

İşbu kıssa burada kapanmasun
Okuyan ve dinleyen usanmasun

İbtidâ yazdım bunu öğrencelik
Sebebi bir kaç ahbabdır ey sâlik

Bâhusus şeyhimdir Şakir Efendi
Ederem ben ana her dem pesendi

²⁶ Kâfir olsa dahi dilenci geri çevrilmez. (Hadîs-i Şerif)

300. Kimse bilmez cevahirdir cevâhir
Zünûbem afv ide afvün gafûr

Bu kitabı okuyanı yaradan
Ben yak anları yakma nâra sen

Yarın kabrinde ana gösterme azab
Ol Hızır destinde içsin şarâb

Dinleyene Yâ Rab verme hiç elem
Muhammed'e komşu olsun ve's-selâm

RUHSATÎ'nin ne ola bu sözleri
Rahmet ile yarlığasın bizleri

305. Bunu yazdım daha yazam bâkisin
Dinleyenler bir Fatiha okusun

Ümmet isen Mustafa'ya RUHSATÎ
Salâvat ver tâ bulasın rahmeti

Gel ey gönül bu da'vâyı senden gayrı çalan olmaz
Önünü gösterir ma'mûr sonunda bir gülen olmaz

Ne sandın sen bu bâzârı ne pek sürdün bu gülzârı
Neden düşünmen ol nârı bu dünyada kalan olmaz

Ne gaddardır bilir misin ne lezzetin bulur musun
Ne muradın alır mısın buna teşne olan olmaz

310. Ne derde dermânı vardır ne sana ihsânı vardır
Ne sana fermânı vardır bu ummâna dâlan olmaz

Ne akl ile aldanırsın nasıl böyle yol tanırsın
Ne bu hân gül sanırsın bu sonun bilen olmaz

Ne oldun buna müptela getirir başına belâ
Sevmeyeni sever Mevlâ sevenin bahtı şân olmaz

Neden olmaz kanâ'atin neden olmaz ibâdetin
Neden olmaz feragatin yakanı bir alan olmaz

Ne aldandın bu ayyâre ne avlandın bu mekkâre
Sonra eder yüzün kara bu dünyada kalan olmaz

315. Ne işlersin elin ile ne söylersin dilin ile
Ne güvenin malın ile bu da'vâyı çalan olmaz

Neden soyan beni Uğru neden söylemezsin doğru
Buna kâ'il midir Tanrı esah sözde yalan olmaz

Neden aldın bu şerbeti neden aldın bu firkati
Neden aldın bu RUHSAT'ı bu gözyaşın silen olmaz

Gelelim biz Uğru'nın kıssasına
Bir don düştü Kadı'nın hissesine

Uğru andan muradına kavuşdu
Ata binip kürkü alıp savuşdu

320. Kadı andan dönüp geldi evine
Kim bilür kim kazana kim sevine

Efendi kumar oynamış utulmuş
Gözü bakar ve hem dili dutulmuş

Bir kimseye söylemedi bir cevap
Yorganı başına çekdi bi's-sevab

Sabah oldu tulû etti âfitâb
Efendi bir cevap vermez ne aceb

Nâgihân kapıya geldi bir kişi
Nazar eyle ey birader cünbüşü

325. Nedir söylen biraderler adınız
Haber verin n'oldu sizin Kadınız

Efendi seni isterler bir civan gelmiş deyu
Besbelli yükü cevahir kârubân gelmiş deyu

Kucağında var kitabı altındaki at senin
Kürkün kavuğun üstünde Uğru can gelmiş deyu

Duruşu molla biçimi bakışı bir nevcivân
Bakmaya gözler doyamaz mâh-tâban gelmiş deyu

Der ki söylen Kadınıza çıksın istikbâlîme
Feminden dürler dökülür pâk-zibân gelmiş deyu

330. Sen de görsen ol civanı ayağına yüz sürsen
Durursun yek selâmına âlişân gelmiş deyu

Der efendi gelmesin ol bugün ta'dil kapu yok
Kopdu Kadı'nın yüreği ne zaman gelmiş deyu

Hele savun kapu açman Hızır ise girmesin
Efendi hastalandı den bir tufân gelmiş deyu

O mihman değil bir Uğru on iki ilmi tamâm
Malımı mezâta verir efendi ölmüş deyu

Dediler utan efendi sen bir Bağdat Kadısı
Ne bu kadar titirersin bir çoban gelmiş deyu

335. Gece ile belki bend olmuşdur senin dillerin
Korkma bugün söyleşemez bir arslan gelmiş deyu

Emrin olursa alalım dairenin içine
Bugünlük izzet kılalım bir mihmân gelmiş deyu

RUHSATÎ okur-yazarla ülfet eyle her zamân
Âşık isen yüz yere sür bir sultân gelmiş deyu

Kadı eytdi anladım ol Uğru'dur
Girmesin bu hânemize eğridir

Budur işte gece beni soyduran
Gömlüksüzce taşralarda buyduran

340. Gece beni kitapsızca şaşırdı
Kavuğumu kaftanımı düşürdü

Şimdi gelmiş kitab ile Uğrusu
Cehennem olsun kapıdan doğrusu

Henüz gelmiş kitap ile o hacı
Yokdur andan kurtulmanın ilacı

Bunu böyle söyler iken Uğru can
Hemân yukarıya çıktı der-meyân

Pabuçların eli ile getirdi
Efendinin üst başına oturdu

345. Efendinin benzi oldu sapsarı
Akmaya başladı anlının teri

Efendinin hanımı der ey Kadı
N'oldu sana kaldırırsın bu adı

Ne korkarsın olur olmaz uğrudan
Ta'âlallah şaşırtmasın doğrudan

Sen bir memleket Kadısı olasın
Ne bu kadar bir uğrudan yılasın

Ya bir köylü ola ya bir çobandır
Efendi sen korkma sakın daban ver

350. Kadı eytdi korkmam amma a cânım
Şer'an soydu gece benim kaftânım

Hiç kalmadı bir eğlencem durağım
Korkmam amma titiriyor yüreğim

Bakmaz Uğru yüzüne ayyâr deyu
Elimizden Kadılık gider deyu

Kadı eytdi fetânı-ı cihân sen
Bu ne haldir ol Hüdâ'dan utan sen

Gece ile soyan beni utanmaz
İlmi ile amel edip uyanmaz

355. Sen Tanrı'dan korkmaz mısın edepsiz
Senin bu işlerin nasıl acebsiz

Uğru der ki Hazret-i Ali'yi sen
Duymadın mı o gerçek veliyi sen

مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا buyurdu
فَقَدْ صَيَّرَنِي عَبْدًا duyurdu²⁷

Yani bana kim öğretse bir harfi
Köle deyu satsın ol fâki

²⁷ Bana bir harf öğretenin kölesi olurum. (Kelam-ı Kibâr)

Yâ ilâhi evvelâ ol hâcemizi
Yarlıgâıl rahmetinle Yâ Ganî

360. Sâniyen şeyhime virsen çok kemali
Hayalime nakş olmuşdur cemali

Bana kim bir harf öğretse ilahî
Umaram kalmaya zerre günahı

Erzincan'da güzel Terzi Baba'nın
Kapısında sekiyem ol hûbânın

Anın yüzü hürmetine ilahî
Atamın anamın sen ol penâhı

Kamu mümin müminâta meded kıl
Bin bir ismin hürmetine yâ Celîl

365. Beni gaybet edenleri râhime
Beni yak anları yakma câhime

Bize muhabbet iden din kardaşı
Umaram olsun hûri kızı yoldaşı

Kara yüzem kara yüzem kara yüz
Bilmem divanına nasıl vara yüz

Gelelim Uğru'nın son fâsılı
Nasıl oldu maceralar hâsılı

Uğru eytdi Kadı sana n'eyledim
Nice âyet ma'nasını söyledim

370. Ben efendin sen de bana kul oldun
Bu hadîsin mu'cibince mal oldun

Şimdi ben geldim ki senin ile biz
Helalleşelim efendi yüze yüz

Eğer muhalif gider isen sözüme
Gözün açup bak bir defa yüzüme

Seni abdi memlû kimdir deyüben
Şer'a koyup zabt ederim seni ben

Oğlun uşağın ile hep nazara
Mezâta verip satarım bazara

375. "Gam değildir gide dünya kala din
Gam odur ki kala dünya gide din"²⁸

Şimdi bunlar bu sözleri ederken
Şeri'atca tarikatca giderken

Kadı'nın önüne bir kaz gelüpdür
Dinle imdi kıssa nasıl olupdur

²⁸ Bu beyit taşbaskı kitaplarda aynen geçmektedir.

Beş yumurta üç de tavuk dahi hem
Bişirmişler getirdiler çekme gam

Kadı eytdi Uğru'ya ey doğru yar
De bunları taksîm eyle kâr zarar

380. Uğru bakdı Kadı'nın hatunu var
Boynun eğmiş ahdine bütününü var

Dahi iki oğlu vardır nûr gibi
İki hizmetkârı var ki yâr gibi

Hemân kopardı ol kazın başını
Tamir etti efendinin işini

Koydu başı efendinin önüne
Nazar eyle sen bu işin sonuna

Boynunu koparıp verdi hanıma
Dedi oğlanlara gelin yanıma

385. İki kanadını iki oğluna
İki ayağını kesdi bak yine

Ayaklarını hizmetçilere yetirdi
Gövdesini kendi çekdi oturdu

Kadı eytdi ne yaparsın Uğru sen
Gine deccâllığa çıkdın doğru sen

Uğru der ki deccâl sensin efendi
Güzel kısmet oldu bahtım uyandı

Efendi sen bir vilâyet Kadısı
Olasın da bilmeyesin bu bahsi

390. Çünkü sen baş olmuşsun baş sana
Boyununda hanım efendi iş sana

Hizmetçiler ayak üzre dururlar
Bu taksime anlar razı olurlar

İki oğlun iki kanadındır efendi
Etmez misin bu yiğide pesendi

Benim dahi ne anam var ne babam
Ne ayal var ne akrabâ ne gulâm

Ne oğlum var ne kızım var ne bacım
Bu gövde bana lâyıkdır ben acım

395. Kadı eytdi ne aklım var ne fikrim
Âferin ey Uğru sultan âferin

Muhabbetle yüzüne bakdı Kadı
Şu üç tavuğu da bize böl dedi

Uğru bakdı oğlu yokdur Kadı'nın
Hizmetkârı taşra gitmiş şâdının

Meclisi تنها gördü Uğru bak
Tavukların taksimine doğru bak

Birin virdi Kadı ile hanıma
İkisini kendi çekdi yanına

400. Kadı eytdi n'eyledin sen Uğru hez
Gine tavukları aldın düpedüz

Uğru eytdi bak efendi n'eyledim
Tavukları güzel taksim eyledim

İki siz bir de tavuk oldu üç
Bu taksimde bendenizde kanı suç

İki tavuk ben yalnız üç de biz
Hep toksunuz içinizde aç da biz

Kadı eytdi Uğru sultan aferin
Seni gibi mihmânı ben severim

405. Ol beş yumurtayı dahi Uğru'nun
Önüne koydu kelâmı doğrunun

Dedi görem nasıl ü taksîm edersin
Bu akl ile Uğruluğu n'edersin

Aldı ol beş yumurtanın birisin
Ayırmadı ağından hem sarısın

Birini Kadı'ya virdi soymadan
Efendi de kabul eytdi caymadan

Üç de hanım efendiye al dedi
Sen istirahat yerinde ol kal dedi

410. Kadı eytdi anlamadım bu nasıl
Uğru der ki güzel oldu bu asıl

Evvelde ikişer dane bizim var
Ey efendi benim sana sözüm var

Validede iki de yok üç de yok
Bu hususda bendenizde suç da yok

Uğru sana yüz bin kere aferin
Kızım virdim güzel ilmin severim

İki gözüm anladın mı sözümü
Emri-i Hüdâ ile verdim kızımı

415. Senin gibi okur-yazar görmedim
Çok okudum bu devlete irmedim

Var dilârâ mektebinde oku irfan ol da gör
İlmin ile amel edip ehl-i Kuran ol da gör

Sen seni âdem sanırsın ihlâsı bilir misin
Şimden geri çal başına taşı hele giryân ol da gör

İlim meclisinde çürü çok yerlere
Medreseler köşesinde sen de didebân ol da gör

Dinledin ilm ile Uğru efendiye n'eyledi
Derc edip on iki ilmi sen de sultan ol da gör

420. İlm ile aldı Uğru efendinin kızını
Sen de oku sen de çalış sen ârifân ol da gör

Eğer gözüüm okumazsan nâtık-ı hayvân olun
Son encâmı benim gibi sen de peşimân ol da gör

Var ise evlâd-ı zükür ver mektebde çürüsün
Yarın huzûru-ı Mevlâ'da cem-i divân ol da gör

Gece oku gündüz oku her dâ'im oku müdâm
Okudukça kemal bulun sen de cânân ol da gör

Okuyup yazmak gibi devlet yok imiş bilmedim
Bir tekkenin köşesinde seyf-i üryân ol da gör

425. Âşık olmaksı muradın maksûduna eresin
Seher vakti cûşa gelüp gözlerin kan ol da gör

Kim seversen cân u dilden Mustafa'yı RUHSATÎ
Rûhuna ver salavat sâhib-i imân ol da gör

Görmemişim senin gibi Uğrusu
Ben kızımı sana verdim doğrusu

Hemân böyle söylenince Uğru hez
Efendinin elin öpdü anda tiz

Efendi ol kerîme hûbânesin
Nikâh etti Uğru'ya yek-dânesin

430. Cevahire gark edüben dilberi
Kadı eytdi Uğru canım gel beri

Ve hem nısfın verdi Kadı malının
Halvetine girdi Uğru gelinin

Uğru sabah olduğunu gördü çün
Yüzünü Kadı kademine sürdü çün

Elin öpdü oturdu diz üstüne
Dedi söyle sultanım yüz üstüne

Kadı eytdi ey âfüv-i billâh sen
Bu işine ki ta'accüb ettim ben

435. Bu san'at senin işin değil
Bu haram lokma senin aşın değil

Sen bir ehl-i ilim ehl-i basîret
Çünkü sana lâyıf mı böyle musîbet

Ve hem hafız-ı kelâmullah olasın
Ne aceb şânına düşmeyen işi kılasın

Ve hem şâ'ir ve hem ola takvâ zarîf
Okumuş ârif-i billah-ı ma'ârif

Uğru eytdi ey pederi-i âlişân
Dinle imdi sözlerim idem beyân

440. Anladın ahvâlîmi ki cahil değilem
Kavl etmem hâşâ ki nefs elinden değilem

Kabul etmem Uğruluğu o sözü
Mahşer günü kara etmem bu yüzü

Lâkin benim bir pederim var idi
Ganemimiz dinârımız çok idi

İhtiyâcımız bir şeye yok idi
Başlayıp harcadım sağı soluma

Az vakitde muhtac oldum pula ben
Kim bilir ki kim başa böyle hal gele

445. Cümlesini harcadım ahbâb ile
Her günümü geçirdim zevk u sohbet ile

Tıraş parasına muhtac olmuşam
Son encâmı böyle nâçâr kalmışam

Benim ile düşüp kalkanlar
Kahvem içip selâmıma çıkanlar

Bende para kalmadığını bildiler
Geri çıkıp uğrun uğrun güldüler

Ben de fikrettim kendi kendi özüme
Bir temizce bel bağladım sözüme

450. Dedim ahsüvata dükkâncılık edersem
Tama edip azar azar yudarsam

Sonra dağlar kadar günah yığılur
Yarın mahşer günü benden sorulur

Eğer edecek olsam tevbeyi
Birer birer bulup etmek olmaz kolayı

Kul hakkıyla gider olsam mahşere
Yandırırılar beni nâra aşkere

Hergün böyle kazanmadan günahı
Bir kimse tutsun yakamı ilâhî

455. dilimden
Bihamdülillah

Senin gibi şikâr virdi Hüdâ'mız
Hiç bir kimse işitmedi sadâmız

İbtidaki Uğruluktan muradım
Hâsıl etti bihamdillâh iradım

Yâ ilâhî ehl-i İslâm olanın
Hâsıl it muradın seni bilenin

Kabrinde şakıyan hem bülbül gibi
Açılsın mahşerde lâle sünbül gibi

460. Muradım bu Yâ Rab eyleme hakîr
Yüzü kara eşiğinde bu fakir

Cümlesinin günahını bağışla
Sen de mümin isen başla

Yazan ersin Allah'ın rahmetine
Dileğim bu Muhammed ümmetine

Eline sağlık gözüne olsun nûr
Dünya ve âhireti olsun ma'mur
Her kim bunun galatını düzede
Ulu Mevlâ'm anın ömrün uzada

465. Her kim bunu yazdırırsa ey gözüm
Cennet olsun mekânı dinle sözüm

Yazdıranın du'âcısı RUHSATÎ
Rûzı-ı mahşerde görmeye nâr-ı fırkatı

Cümle mümin mü'minâtı yarlığa
Son nefeste yerin çekme darlığa

Habibin Mustafa'nın hürmetiçün
Nefs elinde bizi halâs kıl bugün

Yüzüm yok ki sözüm ola ilâhî
Niyâzım yok nazım ola ilâhî

470. Demek ki bir de RUHSATÎ var imiş
Tarikatım Nakşibendî der imiş

Hürmetine Nakşibendî sultanın
Cümlemize ersin senin rahmetin

Bunu yazdım bir eser kalsun deyu
Okuyanlar bir du'â kılsın deyu

Bari RUHSATÎ söylemeye ne hacet
Muhammed'i seven versin salavat

Okuyanı dinleyeni yazanı
Rahmetinle yarlıgagıl Yâ Ganî

475. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât
Vir Muhammed Mustafa'ya salavât

Uğru ile Kadı Kaynakçası

Çetin, İsmet, *Türk Halk Hikâyeleri İçinde Hikâye-i Uğru ile Kadı*, Ankara, 1988 (G. Ü. Sosyal bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Elçin, Şükrü, “Kadı ile Uğru”, *H. Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.1, S. 1, Mart 1969, s. 104.

“Hikâye-i Kadı ve Haramî”, *Sabit Bosnalı Kadı Alaüddin Özçivi Mecmuası*, Varak no. 12a-16b (Millî kütüphane, Yazma No: A7).

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, 1266 (1850) 45 s. Lito (Letaif-i Nisanrettin Hoca kenarında)

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Emniyet Matbaası, 1336 (1920) 15 s. Lito.

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Emniyet Matbaası, 1341 (1925) 15 s. Lito.

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Şirket-i Hayriye-i Sahafiye 16 sh. Lito tarihsiz.

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Şirket-i Sahafiye-i Cedid, 16 s. Lito tarihsiz. (Kenarında Nasihat-ı Resul Kitabı)

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Şirket-i Sahafiye-i Cedid, 31 s. Lito tarihsiz. (Kenarında Nasihat-ı Resul Kitabı)

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Şirket-i Sahafiye-i Cedid, 44 s. Lito tarihsiz.

Hikâye-i Uğru ile Kadı, İstanbul, Tophane-i Amire İstihkâm Alayları Litğrafya Destgahı 1270 (1854), 46 s. (Nasreddin Efendi Hikayesi kenarında)

Karahan, Abdulkadir “Münazara Edebiyatımızın İncelenmemiş Önemli bir yazması: Kadı ile Haydut Tartışması”, *V. Milli Türkoloji Kongresi*, 1983.

Kaya, Doğan, *Ruhsatî'nin Uğru ile Kadı Hikâyesi*, İstanbul, 1985, 40 s.

Uğru ile Kadı Hikâyesi, Heidelberg, 1920, 28 s. Bir baskısından Âfak-ı İslam-Der İslamiche Orient serisi Von Sebastian Bech.

Yurdatap, Selami Münir, *Uğru ile Kadı Hikâyesi*, İstanbul, 1933, 14 s.

مظلوميك آهني الله آغاسي
المظلومي طومار ديكى ظاهرا
يعنى مظلوم اولانلر اورولن
اوغري ايدرسوز اوزاندي اجانم
چاره يوقدير بكون سنى صولارم
قاضي ايدى كوزم وار كهرميسيك
اوغري ايدى يوق مريم صومقدري
قاضي ايدى كل اعلوم نفسه اويمه
كل كوزوم بكون بجه كده لم
جمله اثوابي چقاروب سكا
دهانكا نيجه احسان ايدى يم
اوغري ديكه ايسر ميسين قاضي سن
ظرافله بنى باعه كوروب
اياغمي قلقيه يچا سيك
قوللريكه امر ايدى سبك الهي
اوقياسيك والتارق ايله بن
افندي بن تملكه دن قاجيم
يانلسون بچاره قاضي بچار
جمله اثوابي تسليم ايدم دهر

كافر اولسه مقبول اولوردعاسي
دېميشلر دير وكون كان كافرا
كافر اولسه دى جيرا سورولن
بيله بيله اتساندي دبا نهم
الوز كوركي شوار قامه كيرم
سن مرممت امانى باهر ميسيك
قارشوقورسك شيرين جانه قيقدر
طوت سوزيني بنى بوراره صومعه
سنگله برباستشاك ايدى لم
تسلم ايدم سن ندر سكا بكا
سن صاغ اول بن سلامت كيدى يم
الدا دويده كوره سبك كيدى سن
برايپ ايله اون بش دكدو كوروب
سن سلامت بركاره چقاسيك
برنجير جبر بغلاره سبك قولمى
كسديره سبك اللهي بسنوت
صومعاز سكا شهم قانك صاجانم
برظر ايدم كهر ديوعد اچمى
چاره اولن سبك ايله كيدم دير

اوغري ديريكي ديكيله ايجله قمار
 انيك ايجون لارم كيم كمارت
 اسبدن اندي اول قاضي عاجر قاله سولند
 صولوك ايجاه قاضي دنيا قمش سن بر دور
 نه بيل بيمر دا الور نه بوديا كولور قالور
 نه يار ولور ياره بكر نه دشمان اغيا بكر
 نه ايتان ايلدسه عيني نه نوزايت ويريسه جان
 نه صولوت دشت دشتي نه صولوت عله اما نيني
 بوديا نه كلارك عيان ايج كورك غفلت اولان
 عاشق ايسك ياريك الايار ايجد سبدك ياره
 اوتمو جسته كوشكي الله طوبوعبر مشكي الله
 قاضي ايتك نالچار قالدم سوريكدن
 اوغري باشلار ديريكي صومعايه
 اخدي صوندي دوندي صوغانه
 اوغري ديريكي اوده واري كوملكيك
 قاضي ايتكي بر كوملكم دحي وار
 اوغري ديريكي اقديمز طور دي
 يعنى ايتكي كوملكي اولايك
 قاضي ديريكي چيلق ناز قنلماز
 ضرور نكن عيني ايتسكي برادر
 صون غري بني الذي حاريت
 اوغري يه ويردك اول اتي الور قومان واليد
 لارك سنده اولوم داي صارك ريز شالين
 نه كسيه اونه سين بيلور نه طولور وحاليد
 حيله باز نكاه بكر او صاندي مكر الذي
 نه دوست اول نه ده چك عيني هالفاك لالين
 نه سونازك خوياني قور ناز سرك مقاليد
 فصل ايدم شكايان بوديايك زوالدين
 ياندريز لر سني ارك ساشا ايسك حلالدين
 صلاوت ويرغشكي الله ايجوب كور نالدين
 كل صوي بي قورلور لاجم نور كدن
 قاضي ديريكي الله سكا اقويمايه
 برطون ابلة كوملك قالدي همانه
 بون ميراث قالير قابك چوملكيك
 قوتور بي اراد ابلة اي عدار
 قيصين حديثي ليور ديج
 حلاوت يوق ايمانك بيل انيك
 بولجيه ده كينه چك نولماز

اَلْاَوَّلُ جَانِدُهُ بِي تَمَارُ
 يَعْنِي كَوْمَلَكِيْن تَمَارُ قَلْبُ جَانِدِيْ
 كَوْمَلَكِي وَتَرْبُوْلِلْ اَوْتَر دِيْدِي
 قَادِي كَوْمَلَكِي صُوْنْدِي تَرْهَانُ
 اَوْغَرِي كُوْرِي اَفْدِيْ اَلْدِيْمُ
 دِيْدِي اَفْدِيْ رِضَايِ حَقِّه سَانَامُ
 لَا يَرْدُ سَالَا بِيُوْر دِيْلَرُ
 اَفْدِيْ سَن صَافِيْن دِيْمَه يَالَاغِي
 اَفْدِيْ شَانْدِي قِيَانْدِي سَه شِي
 اَشْبُوْقَصَه بُوْرَادَه قِيَانْسُوْنُ
 اَبْدَا بُوْنِي يَار اَوْكُر مَجَالُ
 بَاخْصُوْص شِيخِيْدِيْز شَاكِر اَفْدِيْ
 كَمَسَه بَلِيْز جَوَاهِرِيْز جَوَاهِرُ
 بُوْكَا بِي اَوْقِيَانِي يَارَه دَن
 يَارِيْن قَبْرِيْدَه هِيْج كُوْسْتَرْمَه عَدَابُ
 دِيْكَلِيَانَه يَارِيْب وَتَرْمَه تَرْ اَلْمُ
 حُصْنِيْكَ نَه اَوْلَه بُوْغُوْر لَرِيْ
 بُوْنِي يَارْدِيْم دَهَا يَارِيْم بَاقِيْسُوْنُ
 اَمْت اِيْسَك مِصْطَفٰى يَه حُصْنِيْ

يَالَا قِيَص قِيْلُوْر تَمَارُ
 كَوْمَلَكِي اَلْوِيْدَه قِيَلْمِيَان طُوْكَوْزْدِيْ
 تَمَارُ قِيْل بَر طُوْكَ يِيْر دِيْدِي
 شَمْدِي اَوْلَدِي اَفْدِيْ تَرْ بِيْلُوْا
 بَرْمَاغِنْدَه كُوْرِيُوْر بَر خُوْش خَانُ
 بَارْمَغِنْدَه كِي خَانْمَه قَانَامُ
 وُلُوْكَان كَا فِرَاطِيُوْر دِيْلَرُ
 كَا فِر اَوْلَسَه رَد اَوْتَمَار دِيْلَاغِي
 چِيْقَارْدِي خَانِي طُوْكَارِيَا سِي
 اَوْتَر بَان وَكَلِيَان اَوْصَا نَمْسُوْنُ
 سِيْبِي بَر فَاغِي اَحْبَابِيْدِيْزِيْ سَالِيْكَ
 اِيْدِيْم هَرْدَم بِن اَكَا پَسَنْدِي
 نُوْجُوْم عَفُوْا يِدَه عَفُوْ غَفُوْرُ
 يِيْ يَاق اَنَلَارِيْ يَاقَانَا رَه سَن
 اَوْل خِيْطَر دَسْتِنْدَه اِيْجِيْسِيْكَ بَر شَرَابُ
 حَمْدَه قُوْمُوْ اَوْلُسُوْن وَالسَّلَامُ
 رَحْمَتِيْلَه يَار لَعَا سِيْكَ يِيْر لَرِيْ
 دِيْكَلِيَانِيْز بَر فَاغِي اَوْقُوْسُوْنُ
 صَلَوَاتُ وِيْر بُوْلَه سِيْكَ سَن رَحْمَتِيْ